

DOI: 10.5281/zenodo.15310717

Avropa İttifaqında miqrasiyanın hüquqi tənzimlənməsi xüsusiyyətləri

Natəvan Zeynalova-Sultanova,
Bakı Dövlət Universitetinin doktorantı,
 zeynalova.natevan@mail.ru

bölgəyə aid ölkələrin coğrafi yaxınlığına və ya iqtisadi inkişaf səviyyəsindəki oxşarlıqlara və ya bu və digər amillərin məcmusuna əsasən qurula bilər. Onlar tanınan bölgələrə xas ola bilər və ya müxtəlif bölgələri və qitələri əhatə edə bilər. Bir çoxları sırf müstəqil müstəqil mexanizmlər kimi fəaliyyət göstərir, digərləri isə daha geniş məsləhətləşmələr və əməkdaşlıq mexanizmləri çərçivəsində miqrasiya ilə bağlı xüsusi sütunlar ola bilər [8]. Yuxarıda qeyd edilənlərə əsaslanaraq, coğrafi yaxınlığına və ya

Məqalədə Avropa İttifaqı çərçivəsində miqrasiya sahəsində hüquqi tənzimlənmənin xüsusiyyətlərindən bəhs olunur. Burada Avropa İttifaqının miqrasiya siyasəti araşdırılır. Miqrasiya sahəsində Avropa İttifaqının qanunvericiliyi analiz edilir. Hüquqi tənzimlənmənin inkişaf xüsusiyyətinin təhlili aparılır. Bu sahədə kommunitar hüquq aktlarının rolu müəyyən edilir. Miqrantların hüquqi statusu təhlil edilir.

Açar sözlər: Avropa İttifaqı, miqrasiya, miqrasiya siyasəti, miqrant, hüquqi tənzimlənmə, sığınacaq.

Müasir dövrdə miqrasiya siyasəti, əsasən, suveren dövlətlərin səlahiyyətlərinə daxil olsa da, trans-regional səviyyədə miqrasiya idarəçiliyi problemin həllinə cavab olaraq ortaya çıxmışdır. Avropada son 15 ildə miqrasiyanın çoxsəviyyəli idarəçiliyi daha geniş tətbiq edilir [20]. Miqrasiyanın regional səviyyədə tənzimlənməsi məsələsi xüsusi diqqətə layiqdir. Sığınacaq, miqrantların hüquqları və ya miqrasiyaya nəzarət məsələləri ilə məşğul olan regional institutlar bütün dünyada çoxalır və miqrasiya və qaçqınlar üzrə global əməkdaşlığı genişləndirmək üçün BMT-nin təşəbbüslərində mühüm yer tutur [2]. Miqrasiya sahəsində hüquqi bazanın formalaşması əlbəttə, dövlətlər arasında əməkdaşlığın yaranmasını və müxtəlif regional səviyyəli mexanizmlərin formalaşdırılmasını tələb edir. Bu mexanizmlər və əməkdaşlıqlar

iqtisadi inkişaf səviyyəsindəki oxşarlıqlara, miqrasiya siyasət və mexanizmlərinin effektivliyinə görə fərqlənən qurumlardan biri kimi Aİ-nin miqrasiya sahəsində əməkdaşlığını təhlil edək.

1957-ci ildə Aİ-nin əsasını qoyduğu dörd azadlığın bir hissəsini işçilərin sərbəst hərəkəti təşkil edir. Bu hüquq, Avropa Ədalət Məhkəməsi tərəfindən geniş şəkildə şərh edilsə də, ilk növbədə Aİ-nin vətəndaşları olan və iqtisadi cəhətdən zəif olan şəxslərə və onların ailələrinə yönəlmişdir. 1997-ci il Aİ Müqaviləsinin 18-cü maddəsinə görə, bu gün bu hüquqlar bütün Aİ vətəndaşlarına aiddir və bir Üzv Dövlətdən digərinə keçmək istəyən şəxsin hər hansı iqtisadi fəaliyyət göstərməsinə ehtiyac yoxdur [19]. Üçüncü ölkə vətəndaşları Aİ vətəndaşlarının sərbəst hərəkəti ilə bağlı qaydalara tabe deyillər. İmmiqrasiya və sığınacaq məsələləri Aİ haqqında Müqavilə əsasında yaradılmış və hökumətlərarası əsasda fəaliyyət göstərən Ədliyyə və Daxili İşlər qurumu üzv dövlətlərin öz siyasətlərini koordi-

nasıyası və ümumi mövqelərə nail olması üçün səylər göstərir [7].

Niderlandlı alimlər P. Şolten və R. Penninx qeyd edirlər ki, miqrasiya və miqrant inteqrasiyası siyasətləri milli səviyyədən başqa, Aİ səviyyəsində regional əsasda daha çox tətbiq edilir. İmmiqrasiya sahəsində Aİ-yə üzv dövlətlər tərəfindən, xüsusən də, Ümumi Avropa Sığınacaq Sistemi kontekstində İttifaqa mühüm səlahiyyətlər verilib. Məsələn, Aİ-nin Ailənin Yenidən Birləşməsi Direktivi üzv dövlətlərin ailə miqrasiya siyasətlərində öz mülahizələrini əhəmiyyətli dərəcədə məhdudlaşdırır. Miqrant inteqrasiyası ilə bağlı da müəyyən qədər avropalaşma tendensiyası hakimdir. Lakin miqrant inteqrasiyası siyasətinin formalaşmasında hələ kəskin “yerli dönüş” müşahidə edilmir. Yerli hökumətlər, xüsusən də, böyük şəhərlər, öz inteqrasiya fəlsəfələrini və siyasətlərini inkişaf etdirməkdə getdikcə daha çox təşəbbüskar olurlar. Bu, şəhərlərin hətta eyni ölkələr daxilində miqrant inteqrasiyasına ciddi şəkildə fərqli yanaşmalarına səbəb olmuşdur [14, s.97]. Göründüyü kimi, hətta Aİ-da miqrasiya siyasəti və miqrantların inteqrasiya faktoruna hələ də tamamilə ehtiyatlı mövqe nümayiş etdirilir.

1999-cu ildə Aİ Şurası Amsterdam Müqaviləsinin azadlıq, təhlükəsizlik və ədliyyə sahəsi üzrə məqsədlərinin həyata keçirilməsini asanlaşdırmaq üçün ümumi immiqrasiya və sığınacaq siyasəti daxil olmaqla, Ədliyyə və Daxili İşlər üzrə beşillik proqram qəbul etmişdir. Tampere Nəticələri (1999) adlanan həmin sənəd immiqrasiya, sərhədlər və sığınacaq məsələlərini dörd siyasət kateqoriyası üzrə ümimiləşdirdi: 1) Mənşə ölkələri ilə tərəfdaşlıq; 2) Ümumi Avropa sığınacaq sistemi; 3) Üçüncü ölkə vətəndaşlarına ədalətli münasibət; 4) Miqrasiya axınlarının idarə edilməsi [15].

Aİ çərçivəsində miqrasiya üzrə əməkdaşlığın beynəlxalq hüquqi aspektlərindən danışarkən Şengen müqaviləsinə də toxunmaq zəruridir. 14 iyun 1985-ci ildə imzalanmış Şengen sazişi Avropa ölkələrinin əksəriyyətinin milli sərhədlərinin ləğv edilməsinə, “Şengen bölgəsi” olaraq bilinən sərhədsiz Avropanın formalaşdırılmasına yönəlmiş bir müqavilədir. Başlanğıcda yalnız beş Aİ ölkəsi tərəfindən Lüksemburqda imzalanan müqavilə üzv ölkələr arasında sərhəd nəzarətinə son qoymuş dünyanın ən böyük sahələrindən biri olaraq qalır. Beş il sonra, 19 iyun 1990-cı il tarixdə isə Şengen sazişinin konkret həyata keçirilməsinə dair Konvensiya imzalandı. E. Əliyev qeyd edir ki, bu konvensiya daxili sərhəd nəzarətinin ləğvi, vahid vizanın verilməsi prosedurlarının müəyyənəşdirilməsi, ŞİS - Şengen Məlumat Sistemi kimi tanınan bütün üzvlər üçün vahid məlumat bazasının işlədilməsi və qarşılıqlı əməkdaşlıq quruluşunun yaradılması məsələlərini əhatə edirdi. Müqavilələr və qaydalar da daxil olmaqla, əslində Şengen bölgəsinin real olaraq həyata keçirilməsinə nəhayət 26 mart 1995-ci ildə başlandı və Şengenə üzv 7 ölkə – Fransa, Almaniya, Belçika, Lüksemburq, Niderland, Portuqaliya və İspaniya daxili sərhəd yoxlamalarının ləğv edilməsinə qərar verdi. 1999-cu ilin mayında imzalanan Amsterdam müqaviləsi Şengen müqavilələrini Aİ qanunvericilik sistemində daxil etmiş oldu, çünki bu vaxta qədər Şengen sistemi avtonom şəkildə fəaliyyət göstərirdi [1, s.67].

Bundan başqa, miqrasiya tənzimlənməsi üzrə Aİ çərçivəsində növbəti sənəd – 2005-2010-cu illər üçün immiqrasiya siyasətinin gündəliyini müəyyən edən Aİ Şurası tərəfindən 2004-cü ilin noyabrında Haaqa Proqramı qəbul olundu. Həmin Proqram immiqrasiyanın bütün mərhələlərinə kompleks yanaşma ortaya qoyaraq, Avropada biliyə əsaslanan iqtisadiyyatın gücləndirilməsində, iqtisadi inkişafın

yüksəldilməsində və bununla da Lissabon strategiyasının həyata keçirilməsinə töhfələr vermişdir. O, həmçinin miqrasiya sahəsində üçüncü ölkələrlə əməkdaşlıq məsələlərini, əmək miqrantlarının qəbulu həcmələrinin müəyyən edilməsini Üzv Dövlətlərin səlahiyyətinə aid etməklə digər mühüm məsələlərə də aydınlıq gətirmişdir. Haaqa proqramı 10 əsas istiqaməti – əsas hüquqların və vətəndaşlığın möhkəmləndirilməsi, anti-terror tədbirləri, miqrasiyaya balanslaşdırılmış yanaşmanın müəyyən edilməsi, İttifaqın xarici sərhədlərinin inteqrasiya olunmuş idarəetməsinin inkişafı, ümumi sığınacaq prosedurunun qurulması, immiqrasiyanın müsbət təsirini maksimum dərəcədə artırılması, məlumat paylaşarkən məxfilik və təhlükəsizlik arasında düzgün tarazlığın yaradılması, mütəşəkkil cinayətkarlıqla mübarizə üzrə strateji konsepsiyanın hazırlanması, həqiqi Avropa ədalət məkanının formalaşması, məsuliyyət və həmrəyliyin bölüşdürülməsini [17] əhatə edir.

Aİ çərçivəsində miqrasiya ilə bağlı əməkdaşlığa dair növbəti mühüm sənəd 2005-ci ildə AK tərəfindən qəbul edilmiş Aİ-nin iqtisadi miqrasiyanın idarə edilməsinə yanaşmasına dair Yaşıl Sənədi hesab edilir. Bu sənədlə üçüncü ölkə vətəndaşlarının işə qəbulu ilə bağlı ümumi qaydaların zəruriliyi vurğulanmış, nəticədə 2005-ci ildə Qanuni Miqrasiya üzrə Siyasət Planının qəbul edilməsinə səbəb olmuşdur. Bu sənəd qanuni miqrasiya sahəsində Aİ-nin ümumi qaydalarının işlənilməsi üçün hazırlanması təşəbbüslərini təklif edir. Təklif olunan tədbirlər tam deyil və əlavə təkliflər fəaliyyət planının əhatə etdiyi dörd sahə üzrə də təqdim oluna bilər [10]. Qeyd olunan dörd sahə – əmək immiqrasiyasına dair qanunvericilik tədbirləri, bilgilərin yaradılması və məlumatlandırılma, miqrantların inteqrasiyası və mənşə ölkələri ilə əməkdaşlıq məsələləri sənədin əsas prioritetləri hesab edilir.

Son dövrlər Aİ və onun üzv dövlətləri effektiv, humanitar və təhlükəsiz Avropa miqrasiya siyasətinin qurulması istiqamətində səylərini gücləndirir, strateji prioritetləri müəyyən etməklə qanunvericilik sistemində yeniliklər edilir. Bu prioritetlərə əsaslanaraq, Aİ Şurası fəaliyyət istiqamətlərini müəyyən edir və Aİ üzvü olmayan ölkələrlə danışıqlar üçün mandatları təmin edir. O, həmçinin qanunvericilik aktlarını qəbul edir və konkret proqramlar müəyyən edir. Belə ki, 2015-ci ilin oktyabrında Lüksemburqun Aİ prezidentliyi dövründə inteqrasiya olunmuş siyasi böhrana cavab tədbirlərini aktivləşdirmişdir. Qeyd edilən tədbirlər nəticəsində böhrana siyasi reaksiyanın əlaqələndirilməsinə kömək etmək üçün konkret alətlər təqdim edilmişdir. Eyni zamanda, miqrasiya hüququ kontekstində sığınacaq axtaran şəxslərə bütün Avropada eyni münasibətin göstərilməsi üçün Aİ çərçivəsində əhəmiyyətli addımlar atılmışdır. P. Şolten və R. Penninxin fikrincə, yeni qaydalar və ya miqrasiya və sığınacaq paktı Avropa sığınacaq sistemini daha effektiv edəcək və ən çox miqrantların gəldiyi üzv dövlətlərin yükünü yüngülləşdirməyə imkan verməklə üzv dövlətlər arasında həmrəyliyi artıracaq. Şura böhran vəziyyətləri ilə bağlı Aİ qanunvericiliyinə dair mandatı razılaşdırır. Aİ qanuni miqrasiya axınlarını idarə etmək, sığınacaq sorğularına baxmaq və qeyri-qanuni miqrantları geri qaytarmaq üçün müxtəlif qaydalar qəbul etmişdir [4]. Əlbəttə, bütün bu qeyd olunanlar son dövrlərdə həm Aİ qanunveriliyi formatında, həm də Avropa miqrasiya siyasəti çərçivəsində miqrasiya hüquqlarının təminatı sahəsində iərli doğru kifayət qədər mühüm addımların atılmasının əyani təzahürüdür.

Aİ-də miqrasiya siyasətinin müxtəlif aspektləri müəyyən strukturların səlahiyyətinə aid edilir. Öz növbəsində, dünyanın digər yerlərində regional miqrasiya təşəbbüsləri

müxtəlif forumlarda yaranmağa meyllidir və vahidliyə tabe deyildir. Məsələn, Cenevrə Universitetinin professoru S.Lavenex regionçuluğun çoxsəviyyəli miqrasiya idarəçiliyinə verdiyi töhfəni iki ölçüdə qiymətləndirir: bir tərəfdən regional və çöxtərəfli institutlar arasında şaquli qarşılıqlı əlaqə, digər tərəfdən regional institutlar arasında üfüqi əlaqələr. Müəllif “Regional miqrasiya idarəçiliyi – global təşəbbüslərin blokudur?” adlı məqaləsində belə nəticəyə gəlir ki, ASEAN və ya MERCOSUR kimi regional iqtisadi inteqrasiya strukturları daha əhəmiyyətli regional miqrasiya idarəçiliyi üçün səmərəli platformalar ola bilər [6, s.1280]. Müəllifin fikrinə şərik olaraq, qeyd etmək lazımdır ki, iqtisadi inteqrasiya miqrasiyanın daha təbii və daha səmərəli forması olaraq, miqrasiya tənzimlənməsinin də effektiv həyata keçirilməsi üçün əsas kimi çıxış edir.

2007-ci ildə AK “Yüksək ixtisaslı məşğulluq məqsədləri üçün üçüncü ölkə vətəndaşlarının ölkəyə girişi və yaşaması şərtləri haqqında Direktiv” (Yüksək İxtisaslı Miqrantlar üçün Direktiv) təklifi təqdim etdi. Bu sənəd yüksək ixtisaslı işçi qüvvəsinə dəyişən tələblərə cavab vermək və bu kateqoriyadan olan işçilərin qəbulunu uyğunlaşdırmaqla və onların səmərəli şəkildə bölüşdürülməsini təşviq etməklə, bacarıq çatışmazlığını kompensasiya etmək məqsədi daşıyan Aİ iqtisadiyyatının rəqabət qabiliyyətini artırmağa və Aİ əmək bazarında yenidən bölüşdürmə məsələlərini əhatə edir [7].

Miqrasiyanın tənzimlənməsi üçün Aİ çərçivəsində son illər normativ sistemdə bir sıra yeni tendensiyalar müşahidə edilir. Avropa Parlamenti (AP) 2024-cü il aprelin 10-da Miqrasiya və Sığınacaq üzrə Paktı qəbul edərək, İttifaqın qanunu olma yolunda böyük maneəni aradan qaldırmışdır. Qaydalar və di-

rektivlər paketi Aİ-nin miqrantlar və qaçqınlarla bağlı siyasətlərini yeniləməyə çalışır. Bu pakt 2015-ci ildəki miqrasiya böhranının mirasıdır ki, Aİ ölkələri bir milyondan çox insanın əsasən qayıqla Avropa ölkələrinə gələrək sığınacaq tələb etdiyinin şahidi olmuşdur. Onların əksəriyyəti Suriya, Əfqanıstan və İraqdakı zorakılıqdan və müharibədən qaçan şəxslərdir. Böhran zamanı bəzi Avropa dövlətləri, o cümlədən Makedoniya, Xorvatiya və Sloveniya sərhədlərini bağladılar və Yunanıstanda çadır şəhərlərində yaşayan 60 min insanı faktiki olaraq məngənəyə saldılar [3]. Bu səbəbdən hesab edirik ki, 2024-cü il Miqrasiya və Sığınacaq Paktı bütövlükdə Avropada miqrasiya siyasətinə əhəmiyyətli təsir edəcək, eyni zamanda miqrantların hüquq və azadlıqlarının təminatında mühüm töhfə verəcəkdir.

Lakin Paktı tənqid edən Mayn Universitetinin alimi Nikolas R. Micinski yazır ki, islahatlar bərabərsizliyi institutionallaşdıracaq, miqrasiya böhranlarını alətləşdirəcək və miqrasiya idarəçiliyindəki faktiki boşluqlara məhəl qoymayacaq. Onun fikrincə, pakt insan hüquqlarına deyil, çəkirdimə və deportasiyaya sərmayə qoymaqla “Avropa qalası” konsepsiyasını gücləndirəcək [3].

Aİ çərçivəsində ən mühüm hüquqi alətlərdən biri olan Miqrasiya və Sığınacaq üzrə Pakt miqrasiyanı idarə edən və alyans səviyyəsində ümumi sığınacaq sistemi quran, Avropa dəyərlərinə əsaslanaraq nəticələr verən yeni qaydalar toplusudur. Əlbəttə, bu sənəd miqrasiya sahəsində əvvəlki islahat təkliflərinə əsaslanır və onlara düzəlişlər edir. Qeyd olunan Pakt miqrasiya, sığınacaq, sərhədlərin idarə edilməsi və inteqrasiya üzrə əsas Aİ siyasətlərini gücləndirmək və inteqrasiya etmək məqsədi daşıyan hərtərəfli yanaşma ortaya qoyur. Hesab edilir ki, bu sənəd möhkəm, lakin ədalətli qaydalarla uzunmüddətli dövr

üçün miqrasiyanı idarə etmək və normallaşdırmaq üçün mühüm vasitədir. Pakt həmçinin, Aİ ölkələrinə miqrasiya ilə bağlı üzləşdikləri xüsusi problemləri həll etmək üçün çeviklik və ehtiyacı olan insanları müdafiə etmək üçün lazımı təminatları vermək məqsədinə xidmət edir. 10 aprel 2024-cü il tarixdə AP miqrasiya ilə bağlı yeni qaydaların lehinə səs verdikdən sonra həmin sənəd 14 may 2024-cü ildə Aİ Şurası tərəfindən rəsmi olaraq qəbul edilmişdir. Pakt Aİ-yə mürəkkəb məsələləri qətiyyət və yenilikçi formada həll etməyə imkan verir. Qeyd edilən sənəd İttifaqın güclü və təhlükəsiz xarici sərhədlərə malik olmasını, insanların hüquqlarının təmin olunmasını və heç bir Aİ ölkəsinin təzyiq altında tək qalmamasını təmin edəcək [9]. Yeni Pakt sığınacaq prosedurlarının uyğunlaşdırılması və üzv dövlətlər arasında ədalətli yükün bölüşdürülməsini təmin etmək üçün mühüm həllər təklif edir. AP və Şuranın Pakt üzrə əldə etdiyi kompromis Aİ-nin effektiv, hərtərəfli və humanist miqrasiya siyasətinin qurulmasına sadıqlığını əks etdirir [18]. Qeyd edək ki, uzun müddət Avropada, xüsusilə, miqrasiya siyasəti ilə bağlı uzlaşma mümkün deyildi və sənəd bu sahədə Aİ ölkələrinin qanunvericiliyinin unifikasiyasına səbəb oldu. 2024-cü il Paktı beş müstəqil qaydalardan ibarətdir: Sığınacaq və miqrasiya idarəçiliyi tənzimlənməsi; Böhran və forsmajor halların tənzimlənməsi; Yoxlamaların tənzimlənməsi; Sığınacaq prosedurlarının tənzimlənməsi; Eurodac tənzimlənməsi [16].

Eurodac sığınacaq və miqrasiya məlumat bazası Eurodac Reqlamentinə və ya Qaydasına (Regulation (EU) No 603/2013) əsaslanır. Bu Reqlament mövcud məlumat bazasını tam hüquqlu sığınacaq və miqrasiya məlumat bazasına çevirir, Aİ-yə sığınacaq axtaran və ya qeyri-qanuni miqrant kimi daxil olan hər kəsin aydın şəxsiyyətini təmin edir. Qayda

barmaq izlərinin müqayisəsi üçün “Eurodac”ın yaradılması haqqında üçüncü ölkə vətəndaşı və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs tərəfindən Üzv Dövlətlərdən birində verilmiş beynəlxalq mühafizə ilə meyarlar və mexanizmləri müəyyən edir. Eyni zamanda bu sənəd Üzv Dövlətlərin hüquq-mühafizə orqanları və Europol tərəfindən Eurodac məlumatları ilə müqayisə edilməsi tələbləri üzrə azadlıq, təhlükəsizlik və ədalət sahəsində genişmiqyaslı İT sistemlərinin operativ idarə edilməsi üzrə Avropa Agentliyinin yaradılmasını nəzərdə tutur [13].

Eurodac Reqlamenti sərhəd nəzarətində hüquq-mühafizə orqanlarına müxtəlif məlumatları toplamaq, Aİ-yə daxil olmaq istəyən üçüncü ölkələrin vətəndaşlarını müəyyən etməyə kömək etmək və Dublin Qaydalarına uyğun olaraq onların tətbiqini davam etdirmək üçün məsul Üzv Dövləti müəyyən etmək imkanı verir. Bu Reqlament əsasında miqrasiya hüququ ilə əlaqəli mühüm məsələlər öz həllini tapmışdır: 1) biometrik məlumatların tətbiqi üzrə: mövcud barmaq izi məlumat bazalarına üz təsvirlərinin əlavə edilməsi, şəxs haqqında əlavə məlumatlar, o cümlədən ad, soyad, milliyət və tarix və doğum yeri; 2) şəxsiyyətin yaş həddi 14 yaşdan 6 yaşa endirilmişdir; 3) əgər şəxs daxili təhlükəsizliyə təhdid yaradırsa, həmin şəxs zorakılıq edirsə, qanunsuz silahlanıbsa, terrorizmlə və ya terror qruplaşması ilə əlaqədə olubsa, cinayətlərdə iştirak edirsə, səlahiyyətli orqanlar sistemdə qeyd edə biləcəklər; 4) axtarış-xilasetmə əməliyyatından sonra Aİ üzvü olan dövlətdə gəmidən çıxarılan şəxslər ayrıca qeydə alınacaq və Aİ-yə miqrasiya axınının daha dəqiq təsvirini təmin etmək üçün statistik məqsədlər üçün istifadə ediləcək [5].

Aİ-də tətbiq olunan yeni miqrasiya və sığınacaq siyasətinin dörd sütunu fərqləndirilir: xarici sərhədlərin qorunması, sürətli və effektiv

prosedurlar, effektiv həmrəylik və məsuliyyət sistemi, miqrasiyanın beynəlxalq tərəfdaşlıqlara daxil edilməsi [9]. Qeyd edilənlər bütövlükdə Aİ-də miqrasiya tənzimlənməsi məsələlərində innovativ yanaşmalar sayılır və miqrasiya idarəetməsi üzrə sürətli və səmərəli prosedurların tətbiqi, və məsuliyyət sisteminin formalaşması istiqamətində irəliyə doğru atılmış addım hesab edilir.

2015-ci ildə Aİ-yə rekord miqrasiya axınının pik nöqtəsindən bəri miqrasiya idarəçiliyindəki problemlər dəyişdi. Bütövlükdə Aİ-nin sığınacaqla bağlı, beynəlxalq müdafiyyə ehtiyacı olanların tez müəyyənləşdirilməsinə və ya müdafiyyə ehtiyacı olmayanların effektiv şəkildə qaytarılması ilə bağlı həll etməli olduğu məsələlər ön plan idi. Bundan əlavə, miqrantların gəlişi və onların icazəsiz yerdəyişməsi Üzv Dövlətlərin sığınacaq sistemlərinə mənfi təsir etmişdir. Mövcud miqrasiya sistemi bu reallıqları həll etmək üçün yetərli deyildi.

11 oktyabr 2021-ci ildə AP-nin Vətəndaş Azadlıqları, Ədliyyə və Daxili İşlər Komitəsinə məruzəçi Tomas Tobe tərəfindən hesabat layihəsi təqdim olundu. Hesabatda bəzi əsas elementlər, o cümlədən miqrantların beynəlxalq mühafizə üçün müraciətinin araşdırılması ilə bağlı qaydaların dəyişilməsi təklif olunurdu. 20 aprel 2023-cü ildə Sığınacaq və Miqrasiya İdarəetmə Qaydası ilə bağlı danışıqlar mandatı plenar iclasda lehinə 413 səs, 142 əleyhinə və 20 bitərəf olmaqla dəstəklənmişdir. 22 iyun 2022-ci ildə Şura sığınacaq və miqrasiya ilə bağlı Avropa siyasəti islahatının birinci mərhələsinin əsas elementlərini qəbul etdi [12]. Sığınacaq və Miqrasiya İdarəetmə Qaydası mövcud Dublin Qaydasını əvəz etmək məqsədi daşıyır və Ümumi Avropa Sığınacaq Sisteminin islahatına yenidən start verir. Dəyişikliklərin əsas məqsədi: inteqrasiya olunmuş siyasətin qurulması və həmrəylik və məsu-

liyyətin ədalətli bölüşdürülməsi prinsiplərinə əsaslanan ümumi çərçivə yaratmaq; yeni həmrəylik mexanizmi vasitəsilə məsuliyyətin bölüşdürülməsini təmin etmək; beynəlxalq müdafiyyə üçün müraciətə baxılması üçün məsul olan vahid Üzv Dövləti səmərəli və effektiv şəkildə müəyyən etmək üçün sistemin imkanlarını artırmaq; xüsusən də ərizəçilərin ilk giriş və ya qanuni qalma Üzv Dövlətinə müraciət etmələri və məsul kimi müəyyən edilmiş Üzv Dövlətdə qalmaları üçün aydın öhdəliklər daxil etməklə sui-istifadələrin qarşısını almaq və ərizəçilərin Aİ daxilində icazəsiz hərəkətlərinin qarşısını almaq [13].

Yeni Pakt çərçivəsində ikinci mühüm sənəd olan Sığınacaq və Miqrasiya İdarəetmə Qaydasının təməl daşlarından biri də həmrəylik sisteminin yaradılmasıdır. Bu islahat Aİ-yə üzv dövlətlər arasında yükün bölüşdürülməsini təkmilləşdirmək üçün mühüm addımdır ki, bu da mövcud sistemdəki kritik çatışmazlıqlardan biridir. İslahat sığınacaq iddialarına görə məsuliyyəti müəyyən etmək üçün ilk ölkəyə giriş prinsipini saxlasa da, yeni qaydalar həm də məcburi həmrəylik mexanizmini təqdim edir [18].

Bəzi tədqiqatçılar hesab edirlər ki, təyinat ölkələrində yeraltı və qeyri-müəyyən əmək bazarlarının azaldılması potensial miqrant işçilərin mənşə ölkələrindən mobilliyini asanlaşdırmaqla paralel getməlidir. Bir çox ölkələr artıq anlayır ki, mobilliyin asanlaşdırılması gələcəyin yoludur. Miqrasiya Sazişi mobilliyi asanlaşdırmaq üçün natamam da olsa, konseptual çərçivə təmin edir. Bununla belə, bu cür yardımın lehinə siyasi diskursun, eləcə də onun effektiv həyata keçirilməsini təmin edən siyasət və təcrübələrin inkişaf etdirilməsi xeyli vaxt aparacaq [2]. Lakin bununla belə hesab edirik ki, Aİ-də son illər miqrasiya hüququ sahəsində atılan təşkilati və normativ-hüquqi

addımlar, o cümlədən Yeni Miqrasiya və Sığınacaq üzrə Paktı, onun çərçivəsində Eurodac Reqlamenti, Sığınacaq və Miqrasiya İdarəetmə Qaydası və digər sənədlər bütövlükdə səmərəli miqrasiya idarəetməsinə və miqrantların hüquqi müdafiəsi sisteminin təkmilləşməsinə xidmət edir.

ƏDƏBİYYAT SIYAHISI

1. Əliyev E.E. Miqrasiya proseslərinin inzibati-hüquqi nizamlanması: Avropa ölkələrinin və Azərbaycan qanunvericiliyinin müqayisəli təhlili. Dissertasiya işi. Bakı -2021.
2. Зарубежные исследования международной миграции: методологические проблемы, тематические тренды, <http://philsoc.psu.ru/nauka-na-fsf/89-nauka/1854-zarubezhnye-issledovaniya-mezhdunarodnoj-migratsii-metodologicheskie-problemy-tematicheskie-trendy>
3. EU migration overhaul stresses fast-track deportations and limited appeal rights for asylum seekers, <https://theconversation.com/eu-migration-overhaul-stresses-fast-track-deportations-and-limited-appeal-rights-for-asylum-seekers-227755>
4. EU migration and asylum policy, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/>
5. Key points to navigate the EU Migration and Asylum Pact, <https://eurochild.org/uploads/2024/03/Key-points-to-navigate-the-EU-Migration-and-Asylum-Pact.pdf>
6. Lavenex, S. (2019). Regional migration governance – building block of global initiatives? *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Vol. 45, iss. 8, pp. 1275–1293.
7. Laws for Legal Immigration in the 27 EU Member States, *International Migration Law*, N 16, Geneva
8. MRS No. 45 - Regional Inter-State Consultation Mechanisms on Migration. Approaches, Recent Activities and Implications for Global Governance of Migration, <https://publications.iom.int/books/mrs-no-45-regional-inter-state-consultation-mechanisms-migration>
9. Pact on Migration and Asylum, https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en
10. Policy plan on legal migration, <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/policy-plan-on-legal-migration.html>
11. Regulation on asylum and migration management, In “Promoting our European Way of Life”, <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-promoting-our-european-way-of-life/file-asylum-and-migration-management-regulation>
12. Regulation on asylum and migration management, <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/carriage/asylum-and-migration-management-regulation/report?sid=8001>
13. REGULATION (EU) No 603/2013 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL, of 26 June 2013, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0603>
14. Scholten P., Penninx R. The Multilevel Governance of Migration and Integration / Integration Processes and Policies in Europe (pp.91-108) https://www.researchgate.net/publication/300331477_The_Multilevel_Governance_of_Migration_and_Integration
15. Tampere European Council 15 and 16 october 1999 presidency conclusions, https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm
16. The EU's New Pact on Migration & Asylum, <https://www.europeanmovement.ie/the-eus-new-pact-on-migration-and-asylum/>
17. The Hague Programme: 10 priorities for the next five years, <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/the-hague-programme-10-priorities-for-the-next-five-years.html>
18. The New Pact: A vital step for an effective and humane EU migration policy, <https://www.epc.eu/en/Publications/The-New-Pact-A-vital-step-for-an-effective-and-humane-EU-migration-po~582a50>
19. Treaty establishing the European Community (Amsterdam consolidated version) *Official Journal C 340*, 10/11/1997 P. 0173 – 0306.
20. Urso G., Hakami A. *Regional Migration Governance in Africa: AU and RECs*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018.

Features of Legal Regulation of Migration in the European Union

Natavan Zeynalova-Sulatnova,
PhD student of Baku State University,
zeynalova.natevan@mail.ru

The article discusses the features of legal regulation of migration within the European Union. It analyzes the migration policy of the European Union. The legislation of the European Union in the field of migration is examined. An analysis of the development characteristics of legal regulation in this area is carried out. The role of Community law acts in this field is determined. The legal status of migrants is analyzed.

Keywords: European Union, migration, migration policy, migrant, legal regulation, asylum.

Особенности правового регулирования миграции в Европейском Союзе

Натаван Зейналова-Сулатнова,
докторант Бакинского государственного университета,
zeynalova.natevan@mail.ru

В статье рассматриваются особенности правового регулирования миграции в рамках Европейского Союза. Здесь анализируется миграционная политика Европейского Союза. Осуществляется анализ законодательства Европейского Союза в области миграции. Проводится анализ особенностей развития правового регулирования в этой сфере. Определяется роль актов коммунитарного права в данной области. Осуществляется анализ правового статуса мигрантов.

Ключевые слова: Европейский Союз, миграция, миграционная политика, мигрант, правовое регулирование, убежище.

Avrupa Birliđi'nde göçün yasal düzenlemesinin özellikleri

Natavan Zeynalova-Sultanova,
Bakü Devlet Üniversitesi'nde doktora öğrencisi,
zeynalova.natevan@mail.ru

Makalede Avrupa Birliđi içerisinde göç alanındaki yasal düzenlemenin özellikleri ele alınmaktadır. Bu makalede Avrupa Birliđi'nin göç politikası incelenmektedir. Avrupa Birliđi'nin göç alanındaki mevzuatı incelenmektedir. Hukuki düzenlemenin gelişim özelliklerinin analizi yapılmaktadır. Bu alanda toplumsal hukuk düzenlemelerinin rolü belirlenmektedir. Göçmenlerin hukuki statüleri analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliđi, göç, göç politikası, göçmen, yasal düzenleme, sığınma.

